

Onbenut arbeidsaanbod en economische groei

Ingrid Beckers, Hendrika Lautenbach en Ger Linden

De overheid wil meer mensen aan het werk. In dit kader is er een groeiende belangstelling voor personen die niet werken en formeel niet werkloos zijn, maar wellicht toch op de arbeidsmarkt actief zouden kunnen zijn. Alle mensen die niet werken maar wel aangeven een baan voor minstens twaalf uur per week te willen, vormen samen het 'onbenut arbeidsaanbod'.

Het onbenut arbeidsaanbod reageert sterk op de ontwikkeling van de economie. Zo had Nederland in de tweede helft van de jaren negentig te maken met een zeer gunstige conjuncturele ontwikkeling. Door de economische groei steeg ook de vraag naar arbeid. Deze stijging was echter groter dan de daling van het onbenut arbeidsaanbod. Aan het begin van de 21 eeuw startte een periode van economische teruggang. Ook de totale vraag naar arbeid daalde en het onbenut arbeidsaanbod nam weer toe. Profiteren de personen die het dichtst bij de arbeidsmarkt staan als eerste wanneer de economie aantrekt, als het economisch tij keert, zijn het degenen met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt die als eerste uitstromen.

1. Inleiding

De Nederlandse economie aan het eind van 2007 kent een oplopende vraag naar arbeid, uitmondend in een record aantal vacatures. Bij deze enorme vraag naar arbeid vormt het deel van de mensen dat niet aan het arbeidsproces deelneemt een actueel economisch vraagstuk. In een optimale situatie zou dit arbeidspotentieel zoveel mogelijk op de openstaande vacatures worden ingezet. Meestal wordt in dit kader gekeken naar het gedrag van de werkloze beroepsbevolking. Dit zijn de mensen van 15 tot 65 jaar die twaalf uur of meer willen werken, actief zoeken en vrijwel direct beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Deze groep werklozen vormt echter slechts een deel van het totaal aan arbeidspotentieel. Er is een minstens even grote groep die wel zou willen werken, maar een iets grotere afstand tot de arbeidsmarkt heeft. Zij kunnen ofwel niet direct beginnen, of zijn niet actief op zoek naar een baan van twaalf uur of meer per week. Deze groep vormt samen met de werklozen het onbenut arbeidsaanbod.

In dit artikel wordt de samenhang beschreven tussen de ontwikkeling van het onbenut arbeidsaanbod en de economische ontwikkeling in de jaren 1995–2006. In deze periode was er zowel sprake van een opwaartse conjunctuurbeweging als van een neergaande. De conjunctuur in een land wordt veelal afgeleid uit het verloop van macro-economische indicatoren, zoals bijvoorbeeld de productie, de consumptie of de werkloosheid.

Een van de meest gebruikte economische indicatoren is het Bruto Binnenlands Product (bbp), al dan niet aangevuld met andere indicatoren. In dit artikel is er voor gekozen om alleen het bbp te gebruiken.

2. De afstand tot de arbeidsmarkt

2.1 Werkzame beroepsbevolking

In 2006 bestond de Nederlandse bevolking uit bijna 11 miljoen mensen van 15 tot 65 jaar, de potentiële beroepsbevolking (Schema 1). Van hen maakte 65 procent deel uit van de werkzame beroepsbevolking: zij hadden een betaalde baan van twaalf uur of meer per week. Dit komt neer op ruim 7 miljoen mensen. Hiervan hadden bijna 4,5 miljoen mensen een fulltimebaan (35 uur of meer week). Bij de overige 2,6 miljoen betrof het een deeltijdbaai (12 tot 35 uur per week). Vooral vrouwen werken vaak in deeltijd. Vaak is dat een grote deeltijdbaai van 20 tot 35 uur per week.

Strikt genomen zouden de uren die deeltijders niet werken ook tot het onbenut arbeidsaanbod kunnen worden gerekend. Immers, iemand die drie dagen per week werkt, zou ook vijf dagen kunnen werken. Omdat de meeste parttimers aangeven niet meer uren te willen gaan werken, is deze groep in dit artikel buiten beschouwing gelaten.

2.2 Personen die niet willen of kunnen werken

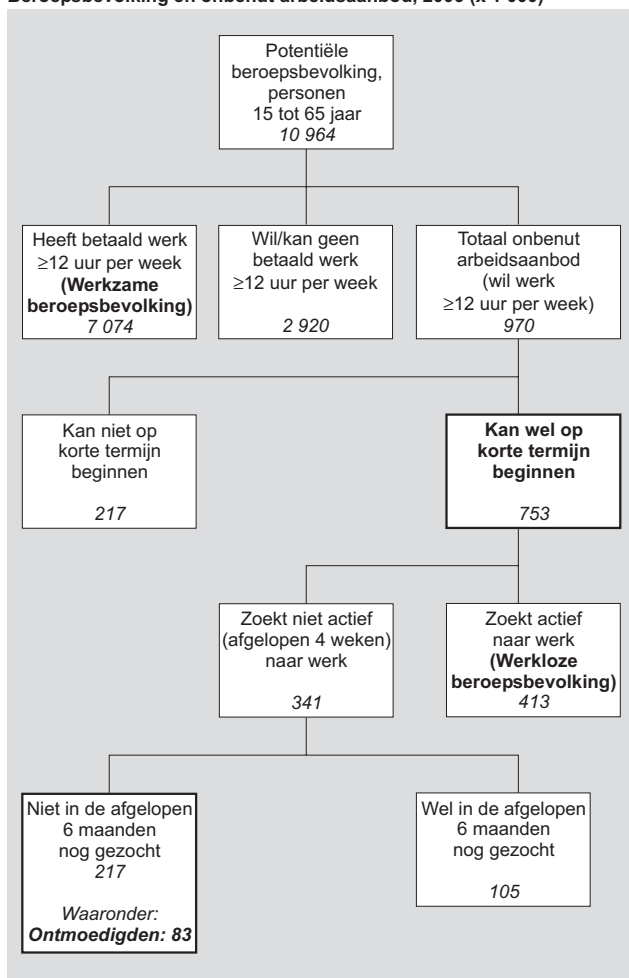
Bijna 3 miljoen mensen van 15 tot 65 jaar gaven in 2006 aan dat ze niet wilden of konden werken. Hiervoor werden uiteenlopende redenen genoemd. De grootste groep, ongeveer 970 duizend mensen, was bezig met een opleiding of studie. Dit waren vooral jongeren. Voor ruim 650 duizend mensen was ziekte of arbeidsongeschiktheid de belangrijkste reden om niet te kunnen of willen werken. Daarnaast gaven bijna 500 duizend mensen, vooral vrouwen, aan dat zij geen betaald werk wilden vanwege de zorg voor gezin of huishouden. Ten slotte waren er nog zo'n 380 duizend vutters en (vroeg)gepensioneerden die geen betaalde baan meer wilden.

2.3 Onbenut arbeidsaanbod

Van de bijna 4 miljoen personen die in 2006 geen baan hadden van twaalf uur of meer per week, wilden 970 duizend mensen wel een dergelijke baan. Zij vormen het onbenut arbeidsaanbod¹⁾. Van hen werden er 413 duizend tot de werklozen gerekend. Het onbenut arbeidsaanbod bestaat daarnaast uit mensen die aangeven op korte termijn te kunnen beginnen in een baan, maar in de afgelopen vier weken niet hebben gezocht en uit degenen die niet op korte termijn kunnen beginnen met werken. In 2006 bestonden deze groepen uit respectievelijk 341 duizend en 217 duizend mensen.

Onder degenen die wel wilden werken maar niet recent gezocht hadden naar een baan, waren er 83 duizend zogenaamde ontmoedigden (discouraged workers). Zij gaven aan dat ze niet zochten naar werk, omdat ze daar weinig resultaat van verwachtten.

Schema 1
Beroepsbevolking en onbenut arbeidsaanbod, 2006 (x 1 000)

Bron: Enquête beroepsbevolking.

3. Arbeidsmarkt en conjunctuur

3.1 Ontwikkeling gerealiseerde werkgelegenheid en conjunctuur

Er bestaat een sterke samenhang tussen de ontwikkeling van de gerealiseerde werkgelegenheid en de economische groei. In figuur 1 is de gerealiseerde werkgelegenheid uitgedrukt in het arbeidsvolume in arbeidsjaren (zie kader). Alleen de uren van banen van werknemers zijn opgeteld. Zelfstandigen zijn dus buiten beschouwing gelaten. Als indicator voor het verloop van de conjunctuur is gebruik gemaakt van het bbp.

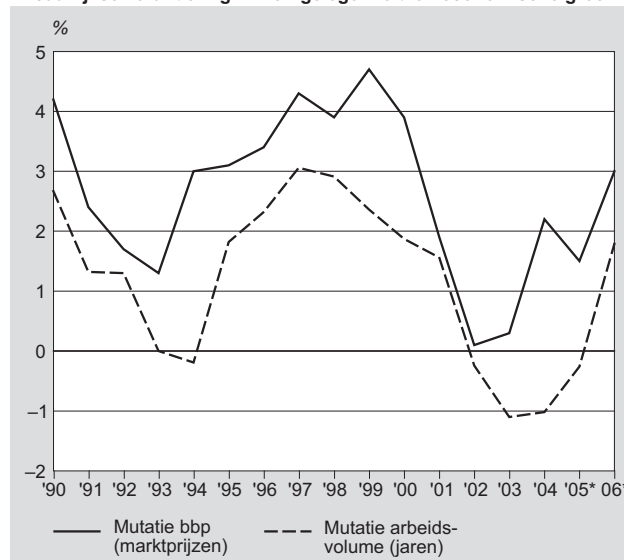
Werkgelegenheid in arbeidsjaren (voorbeeld berekening)

In een bedrijf werken 15 mensen fulltime (36 uur per week) en 8 mensen parttime (25 uur per week: in totaal 200 uur). De werkgelegenheid in dit bedrijf bedraagt $15 + 8 = 23$ personen. De werkgelegenheid in arbeidsjaren bedraagt $15 + (200/36) = 15 + 5,6 = 20,6$ arbeidsjaren.

Uit figuur 1 blijkt dat het arbeidsvolume met enige vertraging de ontwikkeling in het bbp volgt. Dat is begrijpelijk. De vraag naar arbeid kan immers worden beschouwd als een afgeleide van de vraag naar producten en diensten. In tijden van economische voorspoed neemt de vraag naar goederen en diensten toe en ontstaat er vanuit de ondernemingen meer vraag naar arbeid. In eerste instantie zullen ondernemers in deze toenemende vraag proberen te voorzien door het inzetten van het zittende personeel. Dit is namelijk goedkoper dan het aannemen van extra werknemers, omdat dat kosten voor werving, selectie en training met zich meebrengt. Pas wanneer ze zien dat de toegenomen vraag blijvend is, trekken zij extra personeel aan. Omgekeerd zullen ze hun arbeidskrachten (met relevante kennis en ervaring) niet meteen van de hand doen als het economisch wat minder goed begint te gaan.

De variatie in het aantal gewerkte uren wordt daarom als een meer gevoelige indicator voor de vraag naar arbeid gezien dan het aantal banen. De ontwikkeling van het totaal aantal gewerkte uren kent een cyclisch patroon dat nauw aansluit bij de economische cyclus.

1. Jaarlijkse verandering in werkgelegenheid en economische groei

Bron: Nationale Rekeningen.

3.2 De vraag naar arbeid

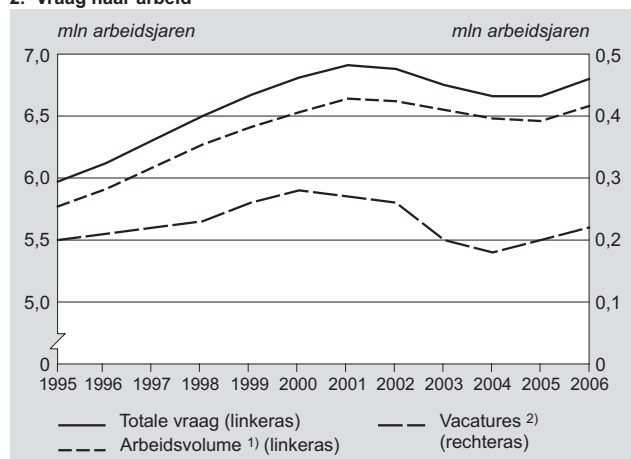
De vraag naar arbeid kan op verschillende manieren in kaart worden gebracht. Grofweg bestaat de vraag naar arbeid uit het totaal van banen en vacatures. Daarbij kan één baan of vacature opgevuld worden door meerdere personen. Ook kan één persoon meerdere banen hebben.

Om de vraag naar arbeid te kwantificeren is evenals in de vorige paragraaf gebruik gemaakt van het arbeidsvolume in arbeidsjaren. Daarbij zijn alle gewerkte uren van individuen bij elkaar opgeteld en omgerekend naar volledige banen van 36 uur (zie kader). Bij de openstaande vacatures is de aanname gemaakt dat deze allen betrekking hebben op volledige banen. Hierdoor kunnen alle banen en vacatures worden gesommeerd tot volledige arbeidsjaren.

In figuur 2 is het verloop van de indicatoren van de vraag naar arbeid in de periode 1995–2006 weergegeven. De toegenomen vraag naar arbeid viel samen met een periode van economische voorspoed in vooral de tweede helft van de jaren negentig. Echter ook demografische ontwikkelingen zorgden voor een grotere vraag naar producten en diensten.

In de beginjaren van de 21e eeuw liep de vraag naar arbeid weer terug, en kwam daarmee weer op het niveau van eind jaren negentig. Na 2005 trok de vraag weer aan.

2. Vraag naar arbeid

Bron: Nationale Rekeningen en Vacature Enquête.

1) Het arbeidsvolume betreft banen en uren van werknemers omgerekend tot volledige arbeidsjaren.

2) Bij de vacatures is er vanuit gegaan dat deze ieder één volledig arbeidsjaar beslaan.

3.3 Het arbeidsaanbod

Het totale arbeidsaanbod bestaat uit alle personen die werk hebben voor twaalf uur of meer per week (werkzame beroepsbevolking of benut arbeidsaanbod) en alle personen die voor twaalf uur of meer per week willen werken, maar dit niet doen (onbenut arbeidsaanbod).

Onder invloed van de conjuncturele ontwikkeling zijn er groepen die zich soms wel en soms niet aanbieden op de arbeidsmarkt en daardoor een wisselende arbeidspositie innemen. Dit zijn de zogenaamde added en discouraged workers.

3.3.1 Added worker effect

Bij het added worker effect wordt verondersteld dat personen die niet tot de beroepsbevolking behoren, ten tijde van een recessie op zoek gaan naar werk. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om partners van personen die geheel of gedeeltelijk werkloos zijn geworden. De arbeidsparticipatie van deze groep werknemers werkt dus anticyclisch: het neemt toe ten tijde van een recessie en neemt af bij economische groei. Bij de added worker wordt er namelijk vanuit gegaan dat deze personen zich in een periode van economisch herstel weer terug trekken van de arbeidsmarkt. Omdat de added workers zich vooral bewegen tussen enerzijds de niet-beroepsbevolking en anderzijds de werkzame dan wel werkloze beroepsbevolking en ze alleen met behulp van longitudinale gegevens te identificeren zijn, is deze groep in dit artikel verder buiten beschouwing gelaten.

3.3.2 Discouraged worker effect

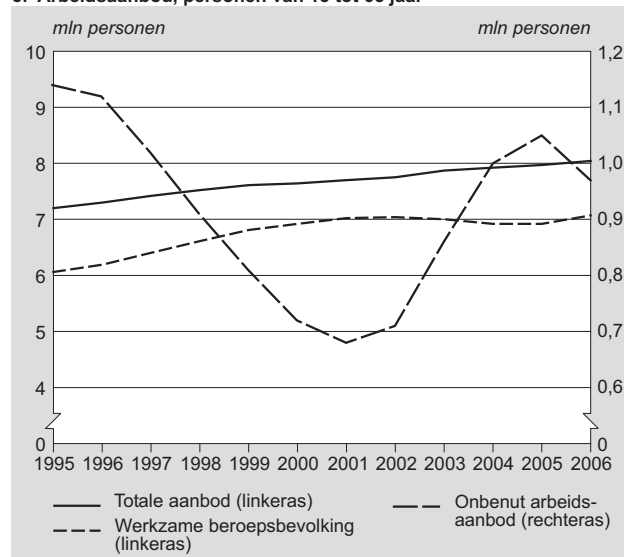
Er is sprake van het discouraged worker effect als werklozen er tijdens een periode van economische neergang vanaf zien om werk te zoeken, omdat zij hun kans op het vinden van een baan in deze periode als gering inschatten. Ze besluiten op betere tijden te wachten om het dan opnieuw te proberen. Dit betekent wel dat zij dan niet langer tot de beroepsbevolking behoren. De arbeidsparticipatie van deze personen werkt dus procyclisch: deze neemt af ten tijde van een recessie en neemt toe bij economische groei. Wanneer zij weer actief op zoek gaan naar werk, worden ze weer tot de (werkloze) beroepsbevolking gerekend. In de Enquête beroepsbevolking wordt de groep discouraged workers expliciet gekwalificeerd en aangeduid met 'ontmoedigden'. Ze worden tot het onbenut arbeidsaanbod gerekend.

3.3.3 Totaal arbeidsaanbod

Het verloop van de werkzame beroepsbevolking en het onbenut arbeidsaanbod is weergegeven in figuur 3. Wat blijkt is dat het totale aanbod aan arbeid het laatste decennium voortdurend is toegenomen. Deels komt dit door een toename van de arbeidsparticipatie: een groter aandeel werkt of is op zoek naar werk. Maar ook de veranderende bevolkingsomvang speelt hierbij een belangrijke rol.

De afstand tussen de beide grafieklijnen 'totaal arbeidsaanbod' en 'werkzame beroepsbevolking' kan worden gezien als het deel van de arbeid dat niet wordt benut. Het verloop van de onbenut arbeid is op een aparte as en schaalgrootte weergegeven. Goed te zien is dat Nederland in de periode 1995–2006 zowel te maken had met een stijgend alsook met een dalend arbeidsaanbod.

3. Arbeidsaanbod, personen van 15 tot 65 jaar

Bron: Enquête Beroepsbevolking.

4. Het onbenut arbeidsaanbod

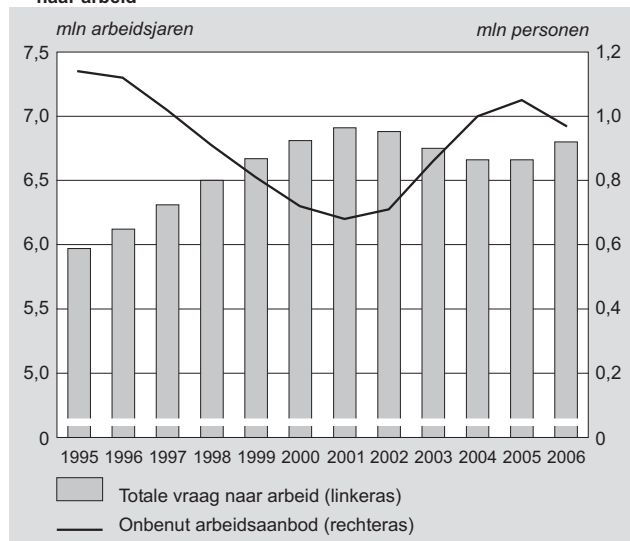
4.1 Onbenut arbeidsaanbod bij een stijgende vraag naar arbeid

In de tweede helft van de jaren negentig had Nederland te maken met een zeer gunstige conjuncturele ontwikkeling.

Dit kwam ondermeer tot uiting in de jaarlijkse groei van het bbp. Door de economische groei steeg ook de vraag naar arbeid. Zo bedroeg de totale vraag naar arbeid in 1995 iets minder dan 6 miljoen volledige arbeidsjaren. In 2001 was deze toegenomen met 0,9 miljoen arbeidsjaren tot een totaal volume van 6,9 miljoen volledige arbeidsjaren.

Door de groei van de werkgelegenheid daalde de omvang van het onbenut arbeidsaanbod (figuur 4). In 1995 bestond dit uit ruim 1,1 miljoen personen. De omvang hiervan verminderde in zes jaar tijd tot minder dan 0,7 miljoen personen, een daling van 0,4 miljoen personen, oftewel 40 procent.

4. Onbenut arbeidsaanbod (personen van 15 tot 65 jaar) en de vraag naar arbeid

Bron: Nationale Rekeningen en Enquête Beroepsbevolking.

De absolute toename van de vraag naar arbeid in de periode 1995–2001 was met 0,9 miljoen arbeidsjaren groter dan de afname van het onbenut arbeidsaanbod. Dit komt onder meer doordat er ook mensen zijn die vanuit een positie buiten de beroepsbevolking, direct gaan werken. Ze maken op geen enkel moment deel uit van het onbenut arbeidsaanbod. Wat ook een rol speelt is dat werkgevers eerst hun bestaande potentieel aan arbeid proberen aan te passen aan de hogere vraag naar producten of diensten, bijvoorbeeld door langere werktijden of overwerk. Pas daarna zullen zij overgaan tot het aanstellen van nieuwe arbeidskrachten. Dit laatste is vooral gunstig voor de mensen die klaar staan om de arbeidsmarkt op te gaan.

Zo waren er in 1995 bijna 900 duizend mensen die op korte termijn konden beginnen met werken. In de daarop volgende jaren daalde dit aantal gestaag tot minder dan 0,5 miljoen in 2001. Dit was een daling van 47 procent in zes jaar tijd.

Vijf à zes op de tien personen die op korte termijn kunnen beginnen met werken behoren tot de werklozen. Deze worden beschouwd als het meest actieve deel van het onbenut arbeidspotentieel. Door de 'actievare' opstelling reageert deze groep ook het sterkst op een toegenomen vraag. In 1995 waren er 533 duizend werklozen. Door de gestegen vraag naar arbeid in de tweede helft van de jaren negentig (zie figuur 5) daalde dit aantal met 53 procent tot

een kwart miljoen in 2001. Deze daling was hiermee groter dan die voor de totale groep die op korte termijn kon beginnen.

Als aandeel van de beroepsbevolking daalde de werkloosheid van 7,5 procent in 1995 tot 3,5 procent in 2001.

Figuur 4 toont het verloop van de personen die in het afgelopen jaar niet naar werk hebben gezocht vanwege hun geringe verwachtingen (ontmoedigden). Wat blijkt is dat de kansen voor deze groep binnen het totale onbenut arbeidsaanbod pas groter worden, wanneer de vraag naar arbeid al een aantal jaren is toegenomen. Midden jaren negentig schommelt het aantal ontmoedigden tussen de 100 en 115 duizend. Na 1997 zien we een daling in de omvang van de ontmoedigden die pas stopt in 2002. In dat jaar bestond deze groep nog uit iets meer dan 50 duizend personen. Hoewel deze groep dus pas later reageert op de gestegen vraag naar arbeid, is de relatieve daling van de ontmoedigden aan het einde van de periode van economische voorspoed dus toch van een vergelijkbare orde als die van de werklozen.

De mensen die wel worden gerekend tot het onbenut arbeidsaanbod maar die niet op de korte termijn beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, reageren vrijwel niet op de toegenomen vraag naar arbeid. In de periode 1995–1999 waren er gemiddeld steeds ongeveer een kwart miljoen mensen die aangaven dat ze wel wilden werken voor twaalf uur of meer per week, maar niet op de korte termijn konden beginnen. Door hun minder actief zoekgedrag profiteerden ze vrijwel niet van de verbeterde arbeidsmarkt. Pas na 1999 zien we een afname van deze groep tot rond de 200 duizend. Tot deze groep behoren bijvoorbeeld scholieren en studenten die al aan het solliciteren zijn, terwijl ze pas over een poosje hun diploma gaan halen.

4.2 Onbenut arbeidsaanbod bij een dalende vraag naar arbeid

Aan het begin van de 21 eeuw kwam er een einde aan de opgaande golfbeweging en startte een periode van conjuncturele neergang. Deze neergang duurde tot en met 2005 waarna er weer sprake is van een opgaande beweging. De economische teruggang leidde duidelijk tot lagere groeipercentages van het bbp. Ook de totale vraag naar arbeid liet een daling zien, zij het dat deze daling iets later reageerde op de verslechterde economische situatie. Deze vertraagde reactie van de arbeidsmarkt is logisch, omdat werkgevers niet meteen hun overtollige werknemers aan de kant kunnen zetten doordat ze gebonden zijn aan arbeidscontracten. En, los hiervan, willen ze hun kostbare menselijke kapitaal misschien ook niet meteen kwijt.

Op het hoogtepunt van de economische boom in 2001 bestond de totale vraag naar arbeid uit ruim 6,9 miljoen arbeidsjaren. Daarna daalde deze tot iets meer dan 6,6 miljoen arbeidsjaren in 2004 en 2005, waarna de vraag weer aantrok.

Het ligt voor de hand dat de relatie tussen een dalende vraag naar arbeid en het verloop van onbenut arbeidsaanbod een tegengestelde beweging zal laten zien dan bij een stijgende vraag naar arbeid.

In 2001 bestond het onbenut arbeidsaanbod uit bijna 0,7 miljoen personen. Hierna nam dit aantal snel toe tot ruim 1 miljoen in 2005.

De kans op het vinden van werk is vooral ongunstig voor de mensen die weinig opleiding hebben genoten. In 2001 had bijna de helft (48 procent) van degenen die wel wilden werken, maar niet aan bod kwamen een lager onderwijsniveau. In tijden waarin het onbenut arbeidsaanbod groot is, bijvoorbeeld aan het eind van een economisch slechte periode, zakt dit aandeel, omdat dan ook hoger opgeleiden hun baan verliezen. Zo hadden in 2006 nog maar vier van de tien mensen in het onbenut arbeidspotentieel een lager onderwijsniveau.

De terugloop van de vraag naar arbeid heeft vrijwel onmiddellijk negatieve gevolgen voor de omvang van de werkzame beroepsbevolking. De afname hiervan zorgt voor een toename van de groep mensen die naar werk zoeken en hiermee dus ook voor een toename van het totaal aan onbenut arbeid. Zo lag in 2001 de werkloosheidsomvang op het laagste punt in de beschouwde periode 1995–2006. Gemiddeld was een kwart miljoen mensen in dat jaar werkloos. Na 2001 steeg het aantal werklozen tot 483 duizend in 2005. Hierna verbeterde de economische situatie weer en daalde dit aantal weer. Als aandeel van de beroepsbevolking groeide het werkloosheidspercentage van 3,5 procent in 2001 tot 6,5 procent in 2005.

In een periode van economische teruggang laat de groep ontmoedigden een veel slechtere ontwikkeling zien dan de werklozen. In de jaren 2002–2005 groeide het aantal ontmoedigden met ruim 30 duizend tot meer dan 80 duizend personen. Met circa 60 procent was deze toename veel groter dan bij de werklozen. In tijden van economische verslechtering neemt het aantal ontmoedigden onmiddellijk toe, maar wanneer het weer beter gaat duurt het enige tijd voordat het aantal ontmoedigden afneemt.

De groep die aangeeft wel te willen werken, maar daarvoor niet meteen of op korte termijn beschikbaar is, is in een

periode dat er sprake is van een toenemende vraag naar arbeid vrijwel even groot in omvang als in tijden van een krimpende vraag. Ondanks dat de omvang van deze groep vrijwel hetzelfde blijft bij economische groei en krimp, wil dit niet zeggen dat het steeds om dezelfde personen gaat. In hoeverre deze groep in totaliteit wel constant blijft, maar er zich binnen de groep wel dynamiek voordoet in de vorm van in- en uitstroom is alleen vast te stellen op basis van stroomcijfers. Deze zijn echter nog niet voor handen. Het vermoeden bestaat dat deze groep in betere tijden in omvang afneemt, omdat een deel van hen dan toch aan het werk gaat. Aan de andere kant kunnen er mensen bijkomen die nu, om welke reden dan ook, meer perspectieven zien om werk te zoeken dan voorheen.

5. Conclusies

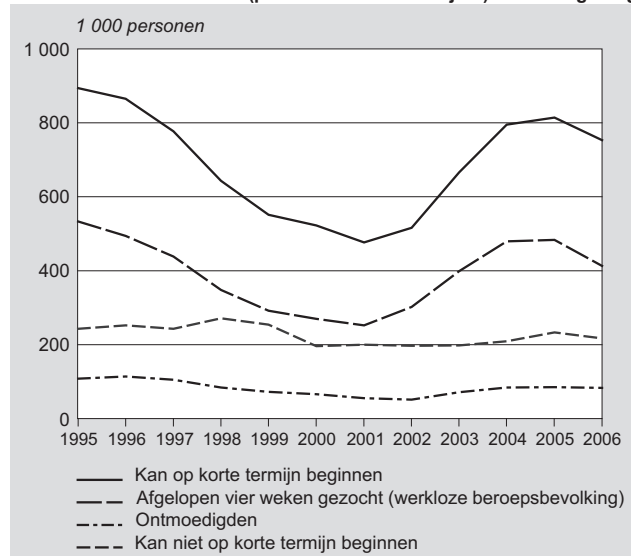
De ontwikkeling van het onbenut arbeidsaanbod hangt samen met de veranderingen in de vraag naar arbeid. De mate van samenhang verschilt voor de diverse groepen. Personen die actief op zoek zijn naar werk en direct beschikbaar zijn (werklozen) reageren het snelst en het sterkst op een toenemende vraag naar arbeid. Echter ook personen met een minder sterke binding met de arbeidsmarkt, waaronder ontmoedigden, stromen – hetzij enigszins vertraagd – de arbeidsmarkt op wanneer de economie aantrekt. Keert het economische tij en neemt de vraag naar arbeid af, dan verliezen personen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt als eerste hun baan. Personen met de meest actieve houding en de beste kansen volgen later.

In de tweede helft van de jaren negentig nam de vraag naar arbeid toe. Hierdoor daalde het onbenut arbeidsaanbod. De toename van de vraag naar arbeid was in de periode 1995–2001 echter veel groter dan de daling van het onbenut arbeidsaanbod. Vooral werklozen profiteerden sterk van de toegenomen vraag. Maar ook het aantal ontmoedigden nam af, zij het met enige vertraging.

Het zijn met name mensen met minder kansen op de arbeidsmarkt die niet profiteren van een aantrekkelijke arbeidsmarkt en achterblijven in het onbenut arbeidsaanbod. Dit zijn bijvoorbeeld laag opgeleiden en arbeidsgehandicapten. Behalve het niet direct beschikbaar zijn voor werk, zijn dus ook persoonskenmerken zoals opleidingsniveau en lichamelijke of geestelijke beperkingen nadelig voor toetreding tot de arbeidsmarkt. Deze effecten spelen door elkaar heen.

Aan het begin van de 21 eeuw kwam er een einde aan de opgaande conjunctuur en startte er een periode waarin de totale vraag naar arbeid afnam. Het onbenut arbeidsaanbod nam daardoor weer toe. In 2005 was er zelfs sprake van een onbenut arbeidsaanbod van meer dan 1 miljoen personen. De terugloop van de vraag naar arbeid werd weerspiegeld in een oplopende werkloosheid. De relatieve toename was vooral groot onder de ontmoedigden. Ook veranderde de samenstelling van de groep werkzoekenden: deze omvatte naar verhouding meer middelbaar en hoger opgeleide mensen.

5. Onbenut arbeidsaanbod (personen van 15 tot 65 jaar) naar zoekgedrag

Bron: Enquête Beroepsbevolking.

Technische toelichting

Enquête Beroepsbevolking (EBB)

De gegevens over het onbenut arbeidsaanbod zijn afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

In deze enquête worden gegevens verzameld over de arbeidsmarktpositie van mensen van 15 jaar en ouder. Ook worden vragen gesteld over het arbeidsmarktverleden. Er wordt gevraagd of de respondent eventueel een vroegere werkkring van twaalf uur of meer per week gedurende minimaal één jaar heeft gehad. Indien dat het geval is wordt gevraagd wanneer men met die werkkring gestopt is of minder dan twaalf uur is gaan werken. Tevens wordt gevraagd naar de reden om te stoppen met de voorgaande baan.

Nationale rekeningen (NR)

De Nationale rekeningen vormen de officiële overzichtstatistiek van de nationale economie. De begrippen en classificaties in de nationale rekeningen zijn wereldwijd gestandaardiseerd en vastgelegd in internationale richtlijnen.

Vacature Enquête

De gegevens over de vacatures komen uit de Vacature Enquête. Het onderzoek naar vacatures wordt gehouden in de vorm van een kwartaalenquête bij particuliere bedrijven en overheidsinstellingen. Het aantal vacatures per kwartaal heeft betrekking op de vacatures bij het totaal van particuliere bedrijven en overheidssectoren aan het einde van het kwartaal.

Begrippen

Arbeidsvolume in arbeidsjaren

Het arbeidsvolume van werknemers in arbeidsjaren is het aantal banen in een jaar omgerekend naar voltijdequivalenten. In dit artikel wordt een baan van 36 uur per week als een voltijdbaan beschouwd.

Baan

Een baan is hier een werkkring van een werknemer. Als iemand meer dan een werkkring heeft, telt elke werkkring als een afzonderlijke baan. Onder een werknemer wordt iemand verstaan die arbeid verricht op basis van loon of salaris.

Beroepsbevolking

De beroepsbevolking omvat de werkzame en werkloze beroepsbevolking.

- De werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die ten minste twaalf uur per week een betaalde baan hebben.
- De werkloze beroepsbevolking bestaat uit alle mensen zonder werk (of met werk van minder dan twaalf uur per week), die minstens twaalf uur per week willen werken, daarvoor direct beschikbaar zijn en bovendien in de voorgaande vier weken actief gezocht hebben naar werk.

De cijfers over de beroepsbevolking betreffen hier personen van 15 tot 65 jaar.

Bruto Binnenlands Product (BBP)

Het bruto binnenlands product gewaardeerd tegen marktprijzen is de waarde van de in Nederland voortgebrachte goederen en diensten. Het bbp is ook de som van de in Nederland gevormde toegevoegde waarde en het totaal van de binnenlandse inkomens. Het bbp is de maatstaf voor inkomen, productie en bestedingen die aansluit bij gegevens over de arbeidsmarkt, de overheidsfinanciën, enzovoorts in Nederland.

Onbenut arbeidsaanbod

Het onbenut arbeidsaanbod bestaat uit personen van 15 tot 65 jaar die geen werk hebben van ten minste twaalf uur per week, maar dit wel willen. Onderscheiden kan worden tussen de volgende groepen:

- de werkloze beroepsbevolking;
- personen die werk willen, maar daarnaar de afgelopen vier weken niet actief gezocht hebben;
- personen die werk willen, maar daarvoor niet direct of op korte termijn beschikbaar zijn.

Vacature

Een vacature is een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden. Een vacature kan worden vervuld door meerdere personen.

Literatuur

Begg, D. and D. Ward (2007). *Economics for business* (2nd edition). Berkshire: McGraw-Hill.

Borjas, G. J. (2000). *Labour Economics* (4th edition). Chapters 10, 13. Boston: McGraw-Hill.

Herderscheê, G. (2007). 'Levenslang leren'. In: *de Volkskrant*, 16 november 2007.

Nickell, S. and J. van Ours (2000). 'The Netherlands and the United Kingdom: a European unemployment miracle?'

In: *Economic Policy* 30, Begg, D., G. de Menil, K.A. Konrad, R. Portes (eds). Oxon: Blackwell Publishing, pp. 137–180.

Lucassen, S.C.H.H.L. (2004). 'Herintreders op de arbeidsmarkt'. In: *Sociaal-economische trends 2/2004*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Salverda, I. (2007). 'Vol talent zonder toekomst'. In: *Volkskrant magazine*, 16 november 2007, pp. 20–24.

Schumpeter, J. A. (1939). *Business Cycles*. New York: McGraw-Hill.

Valk, J. van der (2004). 'Het onbenut arbeidsaanbod en hun arbeidsverleden'. In: *Sociaal-economische trends 2/2004*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Noot in de tekst

- ¹⁾ In dit artikel worden personen tot het onbenut arbeidsaanbod gerekend als zij voor ten minste twaalf uur per week betaald werk willen. Deze uurgrens is onderdeel van de Nederlandse definitie van werkloosheid. Indien ook de werkwillenden die een baan tot twaalf uur per week meegerekend zouden worden, zou het totale onbenut arbeidsaanbod hoger liggen.